

Posebej je izpostavljena glažuta v Loki pri Žusmu, ki je pozneje prerasla v steklaro. Potem so obdelane še glažute v Olimju, steklarstvo v Žički kartuziji, v Vitanju in Spodnji Savinjski dolini, predvsem v Ljubovljah. Zelo podrobno avtor predstavi sodobne steklarske obrate v Zagorju ob Savi in v Trbovljah, kjer se proizvodnja ni ohranila. Bogata steklarska tradicija se danes nadaljuje v Hrastniku.

Zelo podrobno se avtor zadrži pri obratovanju naše najbolj znane steklarne pri nas, v Rogaški Slatini. Posebno pozornost posveti Steklarski šoli v Rogatcu, ki je prerasla v zelo uspešen proizvodnji obrat v *Steklarsko novo*, vendar je leta 2009 prenehala z delovanjem.

Avtor navede posamezne vidnejše steklarje v glažutah na Celjskem, med katerimi posebej izpostavi Hieronymusa Hackela, ki je delal kot brusilec stekla v steklarni v Rakovcu.

V zaključku avtor predstavi steklene izdelke iz zbirke pokrajinskega muzeja v Celju v izredno lepi barvni fotografski tehniki. Stekljeni izdelki so predstavljeni v naslednjih skupinah: steklenice, kozarci, kozarci na nogi in kelihi, vrčki, svetila (mnogi lesteneci še danes krasijo cerkve na Celjskem) in embalažno steklo (lekarniško in laboratorijsko posodje, steklenice za sodavico in šabeso).

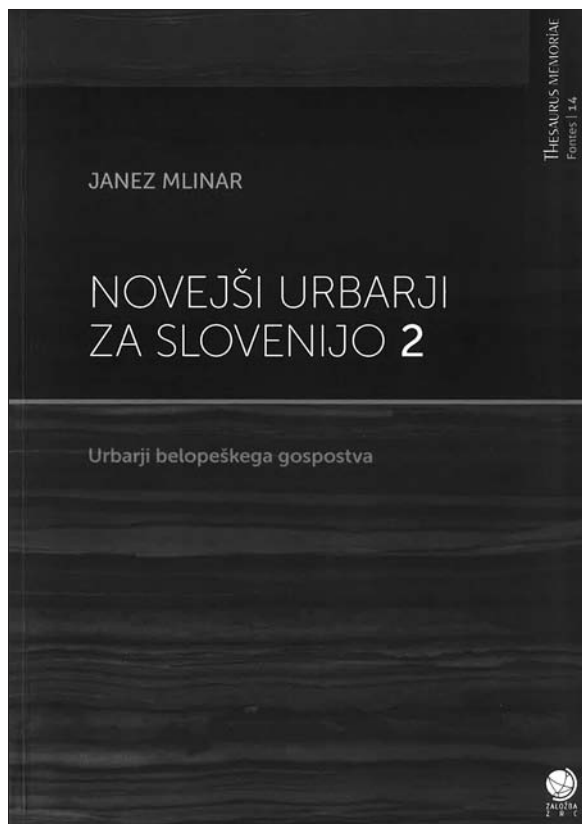
Jože Rataj je v knjigi, ki grafično predstavlja lep dosežek, podal celostno podobo razvoja glažut in steklarn na celjskem območju. Zadovoljila bo tako strokovnjake kot široko bralsko javnost. Knjigi je dodan pregleden spisek uporabljenih virov in literature.

Ignacij Voje

Janez Mlinar: Novejši urbarji za Slovenijo 2. Urbarji belopeškega gospostva. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018 (Thesaurus memoriae. Fontes 14), 222 strani.

Pri izdajah starejših zgodovinskih virov pravzaprav ni zelo nenavadno, če med izidoma dveh publikacij iz iste serije mine tudi četrto stoletje. Od izida *Urbarjev za Belo krajino in Žumberk*, ki jih je leta 1991 kot prvi zvezek serije *Novejši urbarji za Slovenijo* objavil Dušan Kos, nas loči že 27 let, zato je tem bolj razveseljivo, da je serija, ki se je zdela ugasla, končno oživila, tokrat v prenovljeni podobi in znotraj druge zbirke, a še vedno pri istem izdajatelju, Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Poleg številnih drugih vezi povezuje obe izdaji vsaj še ena, ki jo nepozorni uporabnik zlahka prezre. Tako kot je Kos v prvem zvezku pokrtil skrajni slovenski jugovzhod in posegel na današnje tuje državno

ozemlje, v Žumberk, je Janez Mlinar obdelal skrajni slovenski severozahod, obsežno zemljiško gospostvo Bela Peč, katerega sedež je danes prav tako v tujini, v Italiji. Podnaslov njegove izdaje je zato za manj poučenega potencialnega uporabnika morda kar malce premalo poveden. Celo med zgodovinarji se bo našlo nemalo takšnih, ki si s podnaslovom *Urbarji belopeškega gospostva* ne bodo znali pomagati pri geografski umestitvi obravnavanega prostora, dokler se o zgodovinskem razvoju gospostva ne bodo poučili iz Mlinarjeve uvodne študije.

Gospostvo Bela Peč, katerega glavnina je obsegala Zgornjesavsko dolino na severozahodu Gorenjske oziroma Kranjske, njegov sedež pa so pozneje prenesli iz odmaknjene Bele Peči (danes Fusine in Valromana) na Jesenice, je bilo v več ozirih posebnost. Kot specifičnega lahko označimo že njegov nastanek, saj se je gospostvo šele v prvi polovici 15. stoletja pod Celjskimi izločilo iz velikega radovljiškega gospostva. Prvotni sedež je imelo v novozgrajenem, najvišje ležečem gradu slovenskega prostora, nad že obstoječim fužinarskim naseljem, ki je med drugim kot edino od naselij tega tipa pridobilo popolne trške pravice. Do konca 15. stoletja se je gospostvo povsem izoblikovalo kot samostojna gospodarska in upravna enota, katere deželno sodišče se ni omejevalo samo na prostor dežele Kranjske (dobra del meje je na severu in zahodu teklo po kranjsko-koroški deželni meji), ampak se je prek gorskih grebenov spuščalo na primorsko stran v dolino Trente. Pozno nastalega

gradu in gospodstva tudi nikoli niso upravljali ministeriali, temveč od samega začetka oskrbniki. Mlinarjeva obravnava gospodstva in edicija dveh urbarjev, prvega iz leta 1498 in drugega iz leta 1636, se konča s prodajo deželnoknežjega gospodstva (kar je le-to postalo leta 1456 z izumrtjem Celjskih) v zasebne plemiške roke.

Prav specifičnost belopeškega gospodstva, ki je bilo po svoji geografski legi in gospodarski strukturi (razvito rudarstvo in fužinarstvo) bistveno drugačno od drugih gospodstev kranjskega in širšega alpskega prostora, je Janeza Mlinarja privedla k pripravi kritične izdaje dveh njegovih najstarejših ohranjenih urbarjev. Pri tem se je zavestno odpovedal običajni praksi tabelaričnega prikaza vsebine urbarjev, s katero se, kot je pojasnil, zlahka izgubi osnovna povedna vrednost.

Starejši urbar z letnico 1498, ki ga lahko označimo še kot srednjeveškega, je nastal v okviru Maksimilijanove reforme finančne uprave in se ohranil v fondu vicedomskega urada za Kranjsko v Arhivu Republike Slovenije. Mlajši iz leta 1636, nastal ob prodaji gospodstva rodbini Eggenberg, je nasprotno ohranjen v dveh čistopisnih izvodih v zbirki rokopisov Koroškega deželnege arhiva v Celovcu in v pozneje nastalem izvlečku, najdenem v belopeškem gosposčinskem arhivu v osrednji slovenski arhivski ustanovi. V pričujoči objavi so v največji možni meri upoštevana uveljavljena edicijska načela za pripravo tekstokritičnih izdaj tovrstnih besedil. Mlinarjeva izdaja vsebuje v uvodni študiji še obravnavo žitnih, površinskih in preostalih mer, denarnih sistemov ter podložniških obveznosti in dajatev. Nadvse koristen in uporaben je daljši nemški povzetek, umeščen še pred samo edicijo urbarjev in ne šele na konec monografije.

Nemalo truda, premisleka in iznajdljivosti je zahtevalo identificiranje in lociranje toponimov. Zaradi nedvoumnosti je avtor v imenskem in krajevnem kazalu ohranil izvirne oblike osebnih imen, originalne toponime, od katerih jih je peščica morala ostati neidentificiranih, pa je ustrezno opremil s kazalkami k današnjim imenom, tako slovenskim kakor nemškim in italijanskim. Dragoceno je stvarno kazalo, v katerem najdemo več specifičnih, drugje malo znanih ali sploh neznanih pojmov.

Mlinarjeva kritična izdaja bo lahko uporabna za zelo različne raziskave, zgodovinske in druge, od jezikoslovnih do geografskih in okoljskih. Odveč bi bilo naštevati, kaj vse prinaša in kakšna vprašanja ji lahko predstavniki posameznih strok zastavijo. Želeti je seveda, da bi v doglednem času – ne šele čez četrto stoletje, ampak po možnosti najpozneje čez četrto stoletje – ugledalo luč sveta tudi nadaljevanje, in sicer objava urbarjev iz druge polovice 17. in iz 18. stoletja, s katero bi podobno kot za belokranjski prostor dobili zaokrožen prikaz še enega obmejnega in nikakor ne nepomembnega dela slovenskega ozemlja v luči urbarjev skozi tri stoletja zgodnjega novega veka. Po-

trebe po takšni ediciji vsekakor obstajajo. Pisec teh vrstic je denimo pogrešal pričujočo objavo kolega Janeza Mlinarja vsaj že desetletje, ko se je moral sam prebijal skozi izvornike, četudi samo v zvezi s parcialnimi vprašanji. Povpraševanje po nadaljevanju objave se bo z Mlinarjevim »prvencem« zagotovo močno povečalo tudi med strokovno in ljubiteljsko javnostjo v lokalnem okolju. Zdi se, da naključja niso naključja in da je radovednost javnosti pogosto potešena ob ravno pravšnjem času. Tako najbrž ni slučaj, da je bil prostor Zgornjesavske doline prav v zadnjih letih deležen bolj poglobljenih zgodovinskih raziskav, ki so v glavnem našle mesto v tematski številki *Kronike* iz leta 2016.

Boris Golec

Andrej Rahten: Med Kakanijo in Wilsonio. Poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Šveгла. Ljubljana, Celovec, Dunaj: Mohorjeva založba, 2018, 259 strani.

Znanstvena monografija slovenskega zgodovinarja in diplomata Andreja Rahtena obravnava življenje in delo slovenskega avstro-ogrskega konzula in generalnega konzula v ZDA in Kanadi, člana podpernega štaba slovenskega dela delegacije Kraljevine SHS na Pariški mirovni konferenci 1919, jugoslovanskega parlamentarca, člana jugoslovanske kraljeve vlade in jugoslovanskega poslanika v Argentini Hansa Schwegla oz. Ivana Šveгла. Monografija je razdeljena na relativno kratkih petnajst poglavij.

V prvem poglavju avtor predstavi zadnja desetletja »Kakanije« – Avstro-Ogrske monarhije. V drugem poglavju predstavi rod, otroštvo in prva leta življenja Hansa Schwegla. Hkrati opiše tudi življenje in delo njegovega strica Josefa Schwegla. Sorodstvene vezi so igrale pomembno vlogo pri vključitvi mladega Hansa Schwegla na šolanje na Dunaju na ustreznih pripravljavnih za avstrijske diplomate in ostale visoke položaje v Habsburški monarhiji.

V naslednjem poglavju se avtor posveti delu diplomata Schwegla v njegovem prvem obdobju v ZDA. Nato v petem poglavju predstavi njegovo delo v Winnipegu v Kanadi, kjer na podlagi arhivskih virov zajame vse njegove prepire in težave na tem delovnem mestu znotraj diplomatskih krogov Habsburške monarhije. V šestem poglavju z značilnim naslovom »Stavkokaz v Koloradu« predstavi Schweglovo delo kot konzula v Denverju. V poglavju o vojnih izzivih se posveti dejavnosti habsburške diplomacije v ZDA in Schweglovi vlogi pri tem. Podrobno opiše primer diplomatskih predstavnikov poslanikov